

Roll No.....

Total No. of Printed Pages: [04]

Total No. of Questions: [11]

B. Tech. (AI & Machine Learning) (Semester – 4th)
UNIVERSAL HUMAN VALUES 2 - UNDERSTANDING HARMONY

Subject Code: BHSMC0026

Paper ID: [22113111]

Time: 03 Hours

Maximum Marks: 60

Instruction for candidates:

1. Section A is compulsory. It consists of 10 parts of **ONE** mark each.
2. Section B contains short type question. It consists of 5 questions of 4 marks each. The student has to attempt all questions.
3. Section C contains descriptive type questions. There will be five questions. Each question contains two parts. The students have to attempt any one part from each question. Each part carries six marks.

Section – A

(1 marks each)

Q1. Attempt the following (Fill in the blanks): (ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ): (ਰਿਕਤ ਸਥਾਨ ਭਰੋ):

(a) _____ is only a means to achieve what is considered valuable for a human being in an effective and efficient manner.

_____ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਿਏ ਜੋ ਮੁੱਲਵਾਨ ਮਾਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।

_____ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ।

(b) _____ means to be able to see the reality as it is.

_____ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ।

_____ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੈਧੀ ਹੀ ਦੇਖਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਣਾ ਜੈਸੀ ਵਹ ਹੈ।

(c) What we really want to be is our _____.

ਜੋ ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਸਾਡਾ _____।

ਹਮ ਵਾਸਤਵ ਮੇਂ ਜੋ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਵਹ ਹਮਾਰਾ _____ ਹੈ।

(d) The program for health and sanyam leads to feeling of _____ in family.

ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੰਯਮ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ _____ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੰਯਮ ਦੇ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਮੇਂ _____ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਤੀ ਹੈ।

(e) The feeling that other is related to me is called _____.

ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਜੋ ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਮੁੜਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, _____ ਕਹਲਾਤੀ ਹੈ।

(f) The feeling to nurture and protect the body of our relative is called _____.

ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਪਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ _____ ਕਹਾ ਜਾਤਾ ਹੈ।

(g) When nature is submerged in space we call it _____.

ਜਦੋਂ ਕੁਦਰਤ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ _____ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਮੇਂ ਡੁਬੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤੋਂ ਹਮ ਇਸੇ _____ ਕਹਤੇ ਹੈਂ।

(h) Nature is _____ and while space is _____ in size.

ਕੁਦਰਤ _____ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਪੇਸ ਆਕਾਰ ਵਿਚ _____ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ _____ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਆਕਾਰ ਮੇਂ _____ ਹੈ।

(i) Comprehensive human goal is right understanding, prosperity, fearlessness and _____.

ਵਿਆਪਕ ਮਨੁੱਖੀ ਟੀਚਾ ਸਹੀ ਸਮਝ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ, ਨਿਡਰਤਾ ਅਤੇ _____ ਹੈ।

ਵਿਆਪਕ ਮਾਨਵ ਲਕਸ਼ ਸਹੀ ਸਮਝ, ਸਮ੍ਰੱਧਿ, ਨਿਰਭਯਤਾ ਅਤੇ _____ ਹੈ।

(j) Developing ethical competence in the profession is the only effective way to ensure _____.

ਪੇਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ _____ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

_____ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਮਾਨਕ ਮਾਨਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਲੋਗ ਵਧਵਹਾਰ ਕਾ ਮੂਲਾਂਕਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ।

Section – B

(4 marks each)

Q2. Illustrate the content of value education. What should be the content of value education to make it complete? How do values relate to our day to day living?

ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ?

ਮੂਲਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਕਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਮੂਲਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋ ਪੂਰਨ ਬਨਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਉਸਦੀ ਵਿਸ਼ਯ-ਵਸਤੂ ਕਯਾ ਹੋਨੀ ਚਾਹਿਏ? ਮੂਲਿਕ ਹਮਾਰੇ ਦੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਸੇ ਕੈਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈਂ?

Q3. 'The need for physical facilities is temporary' – explain the meaning of this statement with any two examples.

'ਭੌਤਿਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਸਥਾਈ ਹੈ' – ਇਸ ਕਥਨ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।

'ਭੌਤਿਕ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ ਅਸਥਾਈ ਹੈ' - ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕਥਨ ਕਾ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

Q4. What do you understand by holistic technology? Briefly explain.

ਤੁਸੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ।

ਸਮਗ੍ਰ ਪ੍ਰਾਇਦਯੋਗਿਕੀ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝਦੇ ਹੈਂ? ਸੰਖੇਪ ਮੇਂ ਵਿਵਰਨ ਕਰੋ।

Q5. List down the foundation value and the complete value in human relationship. Explain each with one example.

ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮੁੱਲ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।

ਮਾਨਵੀਯ ਸੰਬੰਧਾਂ ਮੇਂ ਆਧਾਰ ਮੂਲਿਕ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਮੂਲਿਕ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਨਾਓ। ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਕੋ ਏਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸੇ ਸਮਝਾਓ।

Q6. "Right understanding + Relationship = Mutual fulfilment; Right understanding + Physical facilities = Mutual prosperity." Illustrate the above with two examples for each.

"ਸਹੀ ਸਮਝ + ਰਿਸ਼ਤਾ = ਆਪਸੀ ਪੂਰਤੀ; ਸਹੀ ਸਮਝ + ਭੌਤਿਕ ਸਹੂਲਤਾਂ = ਆਪਸੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ। ਹਰੇਕ ਲਈ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਓ।

"ਸਹੀ ਸਮਝ+ਰਿਸ਼ਤਾ=ਪਾਰਸਪਰਿਕ ਪੂਰਤੀ; ਸਹੀ ਸਮਝ+ਭੌਤਿਕ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ=ਪਾਰਸਪਰਿਕ ਸਮ੍ਰੱਧਿ।" ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਕੇ ਲਿਏ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਕੇ ਸਾਥ ਉਪਰੋਕਤ ਕੋ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

Section – C

(6 marks each)

- Q7. (a) Values and skill complement each other. Elaborate. "For success in any Human Endeavour both values and skills are required." Explain.

ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ. "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।" ਸਮਝਾਓ।

ਮੂਲ्य और कौशल एक दूसरे के पूरक हैं। विस्तार में बताना। "किसी भी मानव प्रयास में सफलता के लिए मूल्यों और कौशल दोनों की आवश्यकता होती है।" व्याख्या करना।

- (b) Explain the basic requirements to fulfil human aspirations. Give the correct priority among them.

ਮਨੁੱਖੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿਓ।

मानवीय आकांक्षाओं की पूर्ति के लिए मूलभूत आवश्यकताओं की व्याख्या करें। उनमें से सही प्राथमिकता दें।

- Q8. (a) What is the qualitative difference between the activities of the Self and those of the Body? Illustrate with one example.

ਸਵੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।
स्वयं की गतिविधियों और शरीर की गतिविधियों के बीच गुणात्मक अंतर क्या है? एक उदाहरण से स्पष्ट करें।

- (b) What do you mean by co-existence? How are units in co-existence being in space? ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਸਹ-ਅਸਤਿਤਵ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝ਼ਾਤੇ ਹੈਂ? ਸਹ-ਅਸਤਿਤਵ ਵਾਲੀ ਝਕਾਝਯਾ ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਮੈਂ ਕੈਸੇ ਹੈਂ?

- Q9. (a) How can we acquire assurance, satisfaction and universality through self-exploration?

ਅਸੀਂ ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਰਾਹੀਂ ਭਰੋਸਾ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀਤਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? हम आत्म-अन्वेषण के माध्यम से आश्वासन, संतुष्टि और सार्वभौमिकता कैसे प्राप्त कर सकते हैं?

- (b) What do you mean by self-exploration? What is the need for self-exploration? ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਆਤਮ-ਅਨਵੇਸ਼ਣ ਸੇ ਆਪ ਕਯਾ ਸਮਝ਼ਾਤੇ ਹੈਂ? ਆਤਮ-ਅਨਵੇਸ਼ਣ ਦੀ ਕਯਾ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ ਹੈ?

- Q10. (a) What is your vision of a universal human order? Write in your own words.

ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੀ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
सार्वभौमिक मानव व्यवस्था के बारे में आपका दृष्टिकोण क्या है? अपने शब्दों में लिखें।

- (b) Realization and understanding are essential for happiness and harmony. Explain. ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਲਈ ਅਹਿਸਾਸ ਅਤੇ ਸਮਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਮਝਾਓ।
खुशी और सद्भाव के लिए अहसास और समझ आवश्यक है। व्याख्या करना।

- Q11. (a) What do you understand by the term 'innateness' in nature? Explain the innateness of material and animal order in nature.

ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ 'ਜਨਮ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੀ ਸਹਿਜਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

प्रकृति में 'सहजता' शब्द से आप क्या समझते हैं? प्रकृति में भौतिक और पशु व्यवस्था की सहजता की व्याख्या करें।

- (b) "Natural acceptance is innate, invariant and universal." Explain this statement with an example.

"ਕੁਦਰਤੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਸੁਭਾਵਕ, ਅਟੱਲ ਅਤੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।" ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।

"ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤਿ ਜਨਮਜਾਤ, ਅਪਰਿਵਰਤਨੀਯ ਔਰ ਸਾਰਵਭੌਮਿਕ ਹੈ।" इस कथन को एक उदाहरण सहित समझाइये।